

April 1983

มองโกลม คิมทอง : จากที่ศษะคนรุ่นใหม่

เยาวนิจ กิตติชรกุล

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

 Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

กิตติชรกุล, เยาวนิจ (1983) "มองโกลม คิมทอง : จากที่ศษะคนรุ่นใหม่," *Journal of Education Studies*: Vol. 11: Iss. 4, Article 12.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.11.4.12

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol11/iss4/12>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

คนกับความคิด

มองโกมล คีมทอง : จากที่ชนะคนรุ่นใหม่

เขาวนิจ กิตติธรรมกุล

แม้ว่า วันเวลาแห่งการอุทิศตนเสียสละ เป็น “อิฐก้อนแรก” ให้อิฐก้อนอื่นๆ ทับถมลงไป เมื่อสร้างสรรค์สังคมของ โกมล คีมทอง จะได้ล่วงเลยมานานนับ 12 ปี แล้วก็ตาม แนวคิดและชีวิต ของเขายังควรค่าแก่การเรียนรู้อยู่เสมอสำหรับคนหนุ่มสาวผู้มีอุดมคติต่อสังคม ดังที่โกมลได้กล่าวไว้ว่า “ฉันจำได้ว่าเราคนไทยแบ่งอายุคนไว้ 4 ระยะ คือ ฟัง พบ เพียร และพักขณะนี้เรายังอยู่ในระยะพบ ระยะเรียนรู้ ในระยะนี้ หากใครทำได้ดีหรือพบมากเรียนรู้มากก็ย่อมเป็นประโยชน์ต่อวัยเพียร คือ การทำงานมากเท่านั้น” (จดหมายถึงพ่อ คิต จากครูศาสนาคริสต์รับน้อง 2509)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยปัจจุบันที่ผลกระทบจากวิกฤติแห่งศรัทธา เมื่อ 2-3 ปีที่ผ่านมา ทำให้คนหนุ่มสาวจำนวนไม่น้อยที่ยังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยและที่จบการศึกษาแล้วซึ่งเคยมีความหวังต่อการสร้างสรรค์สังคมต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเพราะความผิดหวังต่อแนวทางที่เคยเชื่อมั่น ถูกกลืนหายไปในการแสวงหาคอมพิวเตอร์อย่างรวดเร็วอย่างน่าเสียดาย

อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งสภาพเช่นนี้ก็ทำให้คนหนุ่มสาวจำนวนหนึ่งเริ่มต้นตั้งคำถามใหม่ ๆ ในชีวิต และพยายามแสวงหาคำตอบโดยไม่หยุดยั้งและหนึ่งในวิธีการดังกล่าวก็คือการย้อนกลับมาศึกษาจากคนรุ่นก่อนนั่นเอง

ข้าพเจ้ามีอาชญาพวที่ว่าจะอ้างตนว่าเป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ด้วยตระหนักดีว่ายังหาปัญญาอันเมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนร่วมยุคสมัยจำนวนมากและข้าพเจ้าเองก็ยังไม่เป็นผู้หนึ่งผู้หนึ่งเริ่มต้นตั้งคำถามเช่นกัน ดังนั้นบทความชิ้นนี้จึงมีข้อจำกัดอยู่ไม่น้อยตั้งแต่ข้อมูลการศึกษาตลอดจนภูมิปัญญาของข้าพเจ้าเอง และการงานนี้จึงถือได้ว่าเป็นเพียงการพยายามแสวงหาคำตอบใหม่ ๆ สำหรับชีวิตในอุดมคติเท่านั้น

โกมล คีมทอง เกิดเมื่อ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ที่สุโขทัย จบชั้น ม.ศ. 3 จากโรงเรียนประจำอำเภอบ้านหมี่ ลพบุรี แล้วจบ ม.ศ. 5 จากโรงเรียนสวนกุหลาบ และเข้าเรียนในคณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี 2509 ด้วยความมุ่งมั่นแรงกล้าที่จะเป็น “ครู” เป็นที่ทราบกันดีในหมู่ผู้ใกล้ชิดว่าเขาเป็นคนช่างคิดช่างฝันและเฝ้ายามยาม มักมีความคิดเห็นต่อเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมเสมอ เช่นเดียวกับคนหนุ่มสาวผู้มีความปรารถนาดีต่อสังคมและเพื่อนมนุษย์ทุกคน เขาสนใจใฝ่รู้ในสิ่งรอบตัวอย่างเฝ้ายาม ๆ และการออกค่ายอาสาพัฒนาของนักศึกษามุสลิมในภาคใต้ขณะที่เขาอยู่หนึ่งเป็นก้าวแรกที่ทำให้เขาเข้าคลุกคลีกับงานอาสาสมัครอย่างจริงจังในเวลาต่อมา เขามีได้มุ่งเพียงผลงานด้วยเท่านั้นหากยังสนใจศึกษาชีวิตผู้คนตลอดจนศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านรวมทั้งหมั่นทบทวนถึงคุณค่าของงานที่ได้กระทำอย่างลึกซึ้ง เมื่อเขาขึ้นปีสองเป็นต้นมา เขากับมิตรสหายร่วมความคิดจำนวนหนึ่งได้ช่วยกันดำเนินงานกิจกรรมด้านการศึกษาอย่างแข็งขันในช่วงปีสามและปีสี่ บทบาทของเขาในฐานะสารานุกรมหนังสือต้อนรับน้องใหม่คณะครูศาสตร์และประธานชมรมปริทัศน์เสวนา ตลอดจนการได้มีโอกาสรับฟังพูดคุยอภิปรายกับผู้รู้และกัลยาณมิตรยิ่งทำให้ชีวิตมหาวิทยาลัยของเขาเต็มเปี่ยมด้วยคุณค่าและสาระมากขึ้น

ที่น่าสังเกตและพึงศึกษาเป็นที่สุจริตประการหนึ่งก็คือ การจัดตั้งชมรมปริทัศน์เสวนาซึ่งปรากฏว่าชมรมนี้ได้มีส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาและปลูกฝังความเป็นนักคิดอิสระให้แก่คนหนุ่มสาวในยุคนี้ และหลายท่านก็ยังดำรงตนเป็นกัลยาณมิตรของคนรุ่นใหม่จนถึงปัจจุบันนี้

เมื่อโกลมจบการศึกษาจากครุศาสตร์แล้ว เขาได้ตัดสินใจเลือกทางชีวิตด้วยตัวเอง โดยเดินทางไปเป็นผู้ก่อตั้งและครูใหญ่โรงเรียนประชาบาลแบบประชาชนจัดตั้ง ที่เหมืองห้วยในเขา ตำบลบ้านส้อง กิ่งอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ณ ที่นั้น เขาได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจดำเนินงานโรงเรียนอย่างเต็มที่ แม้เพียงระยะเวลาไม่ถึง 10 เดือน ที่เขารับผิดชอบงานอยู่ ผลแห่งพลังกายและพลังความคิดของเขาก็ได้เป็นที่ประจักษ์ชัดและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

จากวันที่เขาเสียชีวิตคือ 22 กุมภาพันธ์ 2514 จนถึงวันนี้ ความคิดของเขามีได้เสื่อมคลายคุณค่าไปตามกาลเวลาเลย

ในฐานะผู้เรียนจบด้านการศึกษา ข้อคิดเห็นประการแรกของข้าพเจ้าก็คือ โกลมและกัลยาณมิตรร่วมสมัยของเขามีทัศนะด้านการศึกษาที่ชัดเจนยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับคนรุ่นต่อ ๆ มา แม้ในปัจจุบัน สาเหตุอาจเป็นเพราะผู้ที่เรียนด้านการศึกษาส่วนใหญ่มิได้ใส่ใจในด้านนี้ หากเลือกเพราะเห็นว่ามีโอกาสเข้าเรียนได้ง่าย ดังนั้นเมื่อขาดจันท์หะเบียงตันเช่นนี้แล้วก็ยากที่จะเฝ้ารู้ต่อไปได้ ส่วนคนหนุ่มสาวผู้สนใจปัญหาสังคมนี้ส่วนใหญ่จะสนใจศึกษาเฉพาะด้านเศรษฐกิจการเมืองเป็นหลัก

ทว่า โกลมนั้นเลือกและตั้งใจที่จะเป็นครูมาโดยตลอด เขาเห็นว่า “หน้าที่ของผม คือหน้าที่ครูนี้ ผมคิดว่าความกว้างไกลที่ผมจะไม่มีจำกัดและไปถึงได้ไม่ยาก เมื่อคำว่าครูมาลงเอยอยู่ที่คำว่า อบรมสั่งสอนให้มีความรู้ ความคิด วิชาชีพที่จะออกไปอยู่ในสังคมได้มีความสุข หน้าที่ของครูผมก็เห็นอยู่แต่เท่านั้นเป็นหลัก และที่เป็นเรื่องสำคัญยิ่งใหญ่อีกคือ “การเป็นผู้นำทางวิญญาณ” (คำของท่านพุทธทาส) นั้น ผมก็ตระหนักอยู่แล้ว” (จดหมายถึงนันทาเจียมศรีจันทร์) และโดยที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา เขาจึงเห็นว่า “ข้าพเจ้าจึงมีความคิดว่าน่าจะมีการปลุกเร้าให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าของครูอย่างจริงจังกันเสียที ครูมิใช่ผู้ที่จะมีความคิดเชื่อง ๆ สักแต่จะทำสิ่งซ้ำ ๆ หรือเดินตามสังคมไปแต่ฝ่ายเดียวมิได้ หากควรเป็นผู้นำทางความคิดอีกด้วย” (หนังสือ “ครุศาสตร์รับน้อง” 2512)

ด้วยเหตุที่เขากล้าหาญพอที่จะตัดสินใจว่า “สังคมมิได้ทำอะไรถูกต้องเสมอไป จริงอยู่ หากจะอยู่ร่วมกับสังคม ก็ต้องทำอย่างที่สังคมทำ คิดอย่างสังคมคิด แต่นั่นควรเป็นลักษณะของชาวบ้านธรรมดาทั่วไปมากกว่า ชาวบ้านที่แกไม่มีปัญญาพอคิดได้ แต่สำหรับผู้ที่บัณฑิตแล้ว มิตคิดที่จะตามสังคมไปเหมือนเศษสวะลอยตามน้ำ บัณฑิตพึงอยู่เหนือสังคมนั้นและนำสังคมนั้นไปในทางที่ถูกต้องมากกว่า” (เดินตามสุนัขสังคมกั)

ดังนั้น ครูโกมลจึงเดินทางไปสู่ดินแดนกันดารที่ห่างไกล โดยมี “...ความประสงค์ส่วนสำคัญอยู่มากที่ต้องการทำคือ การได้มารู้จักสภาพท้องถิ่นกันดารห่างไกล มารู้จักคนไทยจริงๆ ได้ เรียนรู้ถึงความเป็นอยู่ ชีวิตและการดำเนินชีวิตความคิด ความนึก ความเชื่อถือ ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมต่าง ๆ ก็ถือกันอยู่ และด้วยความรู้เหล่านี้ ผมเห็นว่าจำเป็นในการกำหนดแนวทางการศึกษาที่จะพึงจัดให้แก่สังคมของประเทศ” (จดหมายถึงอาจารย์สุมน อมรวิวัฒน์) เมื่อเขาต้องรับงานประดุมที่เขาไม่เคยคิดจะทำมาก่อน เขาก็พยายามศึกษาและเรียนรู้ใหม่อย่างดีที่สุด โดยออกเก็บความรู้ ความคิดจากที่ต่าง ๆ ทุกแห่งทุกมุมเป็นเวลา 3 เดือน จึงเปิดโรงเรียนเหมืองห้วยในเขา ประชาบาลแบบประชาชน จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2513 โดยมีความมุ่งหมายให้โรงเรียนนี้เป็นศูนย์รวมทางประสบการณ์ของชาวบ้านทั้งเด็กและผู้ใหญ่ สร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและเกื้อกูลกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เขามีได้สอนเฉพาะหนังสือเท่านั้น หากยังมุ่งส่งเสริมค่านิยมทางจิตใจ ให้นักเรียนเจริญขึ้นตามวิถีแบบชาวพุทธที่ต่อกันด้วย และเขายังมุ่งเน้นการศึกษาด้านวิชาชีพให้แก่นักเรียนเพื่อสร้างทัศนคติความรักท้องถิ่นและรักอาชีพให้เกิดกับตัวนักเรียน เขาเห็นว่า “ครูคือชาวบ้าน หมูหมากาไก่ของหมู่บ้านตลอดไป จนถึงต้นยาง ต้นกล้วย ต้นอ้อยของหมู่บ้าน สิ่งเหล่านี้จะบอกให้ทราบว่ามีสมควรรจะสอนอย่างไร แก่เด็กของเขา” (จดหมาย ถึงอุทัย ดุลยเกษม)

จากความเพียรพยายามร่วมกันของเขาและคณะครูทำให้งานโรงเรียนดำเนิน รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ครูกับชาวบ้านสนิทสนมแน่นแฟ้นเป็นอันดี และนักเรียนก็มีพัฒนาการขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนั้นเขายังสนใจค้นหาสิ่งดีงามของพื้นบ้านนั้นอย่างจริงจัง โดยออกเยี่ยมเยียนชาวบ้านในช่วงที่ว่างจากงานโรงเรียนเก็บนิทานพื้นบ้าน ศึกษาโนราห์ และในที่สุด เขาได้พาคณะโนราห์ชั้นครูมาแสดงและได้รับความสำเร็จอย่างงดงามที่สยามสมาคม เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2513

การเรียนรู้จากความเป็นจริงขึ้นพื้นฐานของสังคมเช่นนี้ มีคุณค่าไม่เพียงเฉพาะต่อการศึกษาเท่านั้นหากเป็นสิ่งที่เราพึงยึดถือเป็นหลักการข้อแรกในการทำประโยชน์แก่สังคมเลยทีเดียว เพราะพวกเราได้ถ่ายทอดเอาความรู้จากตะวันตกไว้มากมายเหลือเกิน และหากไม่มีความรู้ความเข้าใจในสังคมไทยอย่างลึกซึ้งแล้วก็ยากที่จะแยกแยะได้ว่า ความรู้ใดสิ่งใดเหมาะหรือไม่เพียงไร ต่อสังคมเรา

แม้โกมลจะมีอุดมคติว่า “การมีชีวิตอยู่เพื่ออยู่รอดไม่ใช่เรื่องยากอะไรเลย เพียงแต่ปรับตัวเข้ากับคนอื่นเรื่อยไปก็อยู่ได้ แต่คนที่ขี้ค้มั่นเชื่อมั่นในหลักการนั้นหายาก และทำยาก แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าการทำงานจะทำได้ ชีวิตอย่างเราผมเห็นว่าความสุข ความพอใจไม่ควรอยู่แต่การอยู่รอด แต่ความสุข ความพอใจควรอยู่ที่การทำดี ทำตรง ทำถูกต้องและมีชีวิตเพื่อการทำงานยาก ๆ ที่คนธรรมดาทำไม่ได้มันมากกว่า” (จดหมาย ถึงอุทัย คุลยเกษม)

แต่ในความเป็นจริงแล้ว การมีชีวิตเช่นนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย โดยเฉพาะเมื่อยามต้องเผชิญกับอุปสรรคความยากลำบากนานาประการ ในขณะที่มีทางเลือกสายอื่นที่เป็นผลประโยชน์ส่วนตัวรออยู่ด้วยแล้ว

โกมลเองก็ยอมรับว่า “ข้าพเจ้ากลัวในความต้องการของตัวเอง ความไม่รู้จักเพียงพอ ความไม่รู้จักจบสิ้น กลัวที่จะต้องตามสังคม เขามีเช่นไร ข้าพเจ้าจะต้องตะเกียกตะกายหาให้มีเท่าและเหมือน สักมีสิ่งฟุ่มเฟือยตกแต่งมากเท่านี้ ข้าพเจ้าจะต้องไล่กวาดตาม...” (“ข้าพเจ้ากลัว.” สุจิตร์เพลิงชมพู พ.ศ. 2512)

ในที่สุดเขาก็ได้ข้อสรุปว่า “ผมหันกลับมาเล่นงานตัวเองเป็นจุดใหญ่ ตัดการยึดและถือมั่น ลดการถือตัว ถือทิฐิประจำตัวและปล่อยวาง หากดวงจิตคราวนี้สะอาดขึ้น สว่างขึ้นและสงบขึ้นนั้นแหละคือความก้าวหน้า แต่ตรงกันข้ามมักกลับสปรกปรกลงมีคิมคิลงและฟุ้งซ่านขึ้นโลดเล่นไปทั่วอันจากใจเลสเยะตัณหามากขึ้น นั่นแหละคือความหายนะของชีวิต” (จดหมาย ถึงอุทัย คุลยเกษม)

ด้วยหลักการและการปฏิบัติตนเช่นนี้เอง โกมล คิมทอง จึงเป็นแบบอย่างชีวิตอันทรงคุณค่ายิ่งทั้งในฐานะครูและปัญญาชนของสังคมไทยตลอดมา แม้ว่าช่วงเวลาชีวิตของเขาจะสั้นจนน่าใจหายก็ตาม

และคนหนุ่มสาวผู้มุ่งจะเป็น “อิฐก้อนต่อ ๆ ไป” ฟิงส์วรรคังนี้

“สภาพและสภาวะแห่งสังคมอันจะถือเป็นบรรทัดฐานมิได้ ขณะนั้นหากเราไม่เฉลียวฉลาดพอไม่รู้จักเลือกตัดสินใจรับเอาเฉพาะที่ถูกต้องแล้ว เราก็จะต้องไหลไปตามกระแสธารแห่งสังคม จมปลักถอนตัวไม่ขึ้นอย่างที่เราเห็นอยู่กลาดเกลื่อน ท่านจะต้องฉลาดและรู้เท่าทัน และนั่นคือท่านจะต้องมีจุดหมายที่แน่นอนต่อชีวิตที่จะยึดมั่น ท่านจะต้องรู้จักตัดสินใจอันดีต่อชีวิตที่ถูกที่ควร เพื่อตัดสินใจและวินิจฉัยเลือกเก็บเฉพาะที่เหมาะสม” (สุนทรพจน์ให้คณะเซียร์)